

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Preceptoriu[m] Domini Gotscalci Hollen de ordine Heremitarum sancti Augustini

Hollen, Godescalcus

Nurmberge, 1521

VD16 H 4471

Non co[n]cupisces vxorem p[ro]ximi tui.

urn:nbn:de:hbz:466:1-30748

Preceptum Decimum

Respondet Augustinus de anichona sup mag-
nificat dicens: qd concupiscētia potest ac-
cipi tripliciter. Primo vt est inchoata. Se-
cundo vt est per cōsensum rationis delibe-
rata. Tertio vt est per opus exterius con-
summata. Primo vt concupiscētia est no-
bis inchoata non est in lege prohibenda: qd
talis cōcupiscētia insurgit id nobis ex car-
ne et inchoat in nobis absq̄ nostra volun-
tate. Nec est in potestate nostra qd non in-
surgat: qd lege phibet qd p nostrā volunta-
tem possumus vitare. Est em̄ talis concu-
piscētia inchoata vel initiata cohibenda
ne pgressum faciat: et ne tantū insurgat qd
iudicium rōnis peruertat. Secūda hō cō-
cupiscētia: que est per cōsensum rōnis be-
ne deliberata est lege prohibenda: quia lex
dat semp̄ habenti rōnis vsum et liberū cō-
sensum. Unde ex quo p rōnis cōsensum con-
cupiscētia que insurgit in nobis potest ap-
probati: et non approbati et ei consentire et
non consentire: potest talis cōcupiscētia le-
ge prohiberi ne per rationē sibi consentiat
fm̄ quem modū prohibet quando dicitur.
Non concupisces vxorem proximi tui. Ac si di-
ceret lex cōcupiscētiā insurgentē in nobis
de vxore proximi seu de aliqua inordinata
delectatione non deliberata per rōnis con-
sensum esse faciendā: sed statim ipsam re-
pimatis et ipsi nō consentiat per volun-
tatē cuius velle deus p facto putat. Sed
concupiscētia opere exteriori cōsummata
est puniendā: quia tunc potest esse nota iu-
dicio humano: quando iam per opus con-
summata est et completa. Cum homo illa
debeat penitere que foris apparent et que
sibi possunt esse manifesta iudicio probatio-
nis et allegationis. Ergo concupiscētia in-
choata est cohibenda. cōcupiscētia hō de-
liberata est lege prohibenda. Sed cōcupi-
scentia opere: psummata est lege humana
et diuina prohibenda. Ergo dicit dominus.
Non concupisces vxorem proximi tui. Iu-
dei dicunt qd hic non prohibet concupiscen-
tia nisi aliquāter pūmpat in actus exte-
riores sicut ex concupiscētia aliene vxor-
is aliquis mouetur ad tangendā eam im-
pudice vel sollicitando eam verbis vel mu-

neribus: et fm̄ hoc dixerūt aliqui doctores
nostri qd lex vetus prohibeat manum et nō
animū: vt habetur in glosa super epistolaz
ad Philippens. iij. c. Sed contra illos dicit
Nicolaus de lyra sup illud Exodi. xx. Non
cōcupisces vxorem proximi tui dicens. Di-
cere qd actus interior volūtatis nullius sit
reatus: nisi aliquo modo pūmpat in actū
est multum irrationabile. cum ratio pecca-
ti magis accipitur a mala voluntate inte-
riori q̄ etiam ab actu exteriori. Quia si
nullo modo est voluntariū. nullo modo est
peccatū: vt patet in amentibus et pueris.
Ideo dicit. xij. q. i. c. Ex volūtate itaq̄ pec-
cata procedunt q̄ libero mentis arbitrio et
delinquētis pposito cōmittunt. Infra dicit
Aug. in li. retractationū. c. Alsq̄ adeo pctm̄
est volūtariū malū vt nullo modo sit pctm̄
nisi sit volūtariū. Ibidē in. c. merito: et. c.
Illa cauenda sunt: q̄ ex nostra volūtate p-
cedūt. Hec Amb. Et volūtas est causa ois
vicij et mali et virtutis. lvi. dist. c. Nasci. et.
xvii. q. i. c. Statutum.

Non concupisces vxorem pximi tui.
Secundo peccant ptra illud preceptū
Nō concupisces vxorem proximi tui: qd
formant sibi imagines de vxore px-
mi: cogitantes q̄ sit pulchra q̄ amabilis q̄
sit gratiosa. Contra quod prochdolor fa-
ciunt tā viri q̄ mulieres et virgines. Pū-
mi sunt virgines et femine seculares q̄ sta-
tim vt viros aspiciunt: grauibus cogitatio-
nibus agitant. A quo tamē ppheta hortat-
ur dicens. Beatus qui tenebit. i. restringit
impetum et motū illicite cogitationis et al-
lidit paruulos suos. i. prim⁹ motus carna-
lium delectationū ad petram. i. ad ch̄m se
exemplis pfortādo: qui nunq̄ pertulit ali-
quē motū illicitū sensualitat. Et sic faciūt
viri et femine seculares qui licet nolunt cō-
cupiscere nec etiā cōcupisci: volunt tamen
agere festū cum reliquijs turpiū cogitatio-
num: qd nimis est periculosum. Quia facti-
liter ex hoc peccatū mortale incurrit. Qd
probat Iacobus apostolus in sua canonici-
ca dicens. Concupiscētia autē. i. interior
animi delectatio cum cōceperit subaudi cō-
sensum rōnis: vel ipam delectationē inter-
orem: aut etiā in opus extrinsecū prorupe-

rit: generat mortē. i. mortale peccatū. Et aut patefiat euidentius: quando cogitatio sit peccatū mortale vel non. Sciendū q̄ duplices motus pcedunt in nobis: cogitationem morosam scz motus primi qui sunt motus in carne siue in sensualitate qui plene i potestate nostra non sunt. Secundo motus subrepticij in ratiōe vel voluntate. Et post hos motus videt sequi cogitatio morosa. Quia dicit morosa non ex mora temporis sed ex eo q̄ ratio deliberans circa eam immoratur: nec tamen eam repellit vel tenēs vel voluēs eam libenter. Que statim vt attingerunt animū: respui debuerūt. Talis q̄dem cogitatio si sit de re licita: non oportet dubitare an sit peccatū. Si autē est de re illicita: ita tamen q̄ super eam non cadit nisi veniale peccatū: tunc talis morosa cogitatio p se loquendo nō excedit limites peccati venialis. Si autē sit illicita q̄ super eam cadit mortale peccatum: tunc adhuc est distinguendū. Quia aut talis cogitatio morosa versatur circa huiusmodi solum speculatione. Et si adhuc non est peccatū: licet ratione materie sit periculosum. Aut versat cogitatio circa illam rem per cōsensum delectationis: et hoc est dupliciter. Aut p cōsensum delectationis in cogitationē: et talis delectatio de genere suo nō est peccatū mortale: sed quādoq̄ veniale: quādoq̄ nullum: puta cum speculando de fornicatione in ipsa speculatione delectatur carnaliter. Sed quia speculatio placet. Aut cōsensus est in delectatione de ipsa re et actu fornicationis: sic est mortale peccatum. Quia enim aliquis cogitās de fornicatione: delectetur de ipso actu cogitatio: hec contingit ex hoc q̄ affectio eius est inclinata ad hunc actum: et delectatur in ea. De illis dicitur Sapientia. Peruerse cogitationes separant a deo. Secundi sunt sacerdotes et clerici seculares: cogitantes et in mente reuoluentes imaginem vxoris proximi q̄ pulchra et q̄ formosa sit: immo disputant aliquando de formis earundem mulierū. Contra quos Hieronymus ad rusticum monachum. Et ponitur. xxxij. distin. cap. hospicolum. dicit. Baro vel nunq̄ de formis mulierū disputes: vt dicendo. Illa est pulchra: illa est

fedā. Illa habet magnū culum: illa nō paruum. Illa collum habet longum. Illa nō breue. Illa habet rubeos oculos: ista nigros etc. Tertij sunt persone religiose: licet sunt fidei: qui postq̄ deo se voto continentie astrinxerunt: adhuc delectantur in spurcitijs carnaliū delectationū. Isti sunt similes filijs i rael qui egredientes de egypto: manna celeste fastidiebant: et cibaria villa egypti appetebant. Sic et isti renunciantes tanq̄ ab egypto recedentes et p votum continentie: paupertatis voluntarie: ac vere obedientie: terre promissionis appropinquantes: adhuc in deserto positi: in statu religionis cōstituti. In quo omnia delectabilia carnis et mundi per voluntariū contēptum deserentes: adhuc cibaria villa egypti appetunt: et cibum celi. i. suauitatem eterne deuotionis fastidiant: q̄uis in se retineat omne delectamentū: omnis saporis suauitatem Sapientia. xvi. Sed vt quilibet valeat a tali fedo concupiscentia carnali pseruare: debet obseruare nouem. Primo debet sensus suos custodire: et psertim oculos claudere ne in aliquā feminā figatur: sicut q̄ dicit Aug. in regula. Ideo dicit Job. Pēpigi fedus cum oculis meis: ne quidem cogitarem: de virgine. Super quo dicit Grego. Et munda sit mens in cogitatione a lasciuia voluptatis: deprimendi sunt oculi carnis: quasi quidā raptores ad culpam. An Hugo super regulā Augustini super illud. Oculi vri si iactantur in aliquā feminā in nullā figantur. Per illicitū visum concupiscentia orit: p quā cū mētis integritas violat: necesse est vt seruus dei visum suū repmat: ne p concupiscentiā et imūdicā cordis deū offendat: et p hoc in pceptū ruat. An dicit Job. Pēpigi fedus cum oculis meis ne quidem cogitarem de virgine. Et Hieremias dicit. Intrauit mors p fenestras nras. Glo. Adors aie p fenestras oculor etc. Exēplū p̄z in Dauid sanctissimo q̄ in feminam non solum oculos iniecit: sed et fixit: illicito appetitu deuictus: adulterius et homicidiū ppetrauit. Si igitur tātus vir per incustodiam oculor cecidit: nos qui longe ab eius sanctitate distam: tā mortale pceptū cauere debemus. Legit in vitaspaz

Preceptum Decimum

E de quodā: qui noluit sororem suam alloqui nisi clausis oculis. Scdo debet pfortiū mulierū fugere. Unde Ambrosius ad rusticū monachū. Hospitiolū tuū inquit raro vel nunq̄ mulierū pedes terant: nec sub eodē tecto cum eis manseris: nec in p̄terita castitate confidas: q̄ nec Dauid sanctior: nec Salomone sapientior: nec Sāp̄sone potes esse fortior: qui tñ p̄ mulieres lapsi sunt. Un̄ miro modo sancti patres fugiebant consortia feminarū. Propter q̄d beatus Augustinus nec cum sorore sua habitare voluit dicens. Que cū sorore mea sunt: sorores mee nō sunt. Refert b̄tus Diego. in li. dyal. de quodā presbytero moriente: cum quedam mulier p̄scrutaref de expiratione eius dicebat ei. Recede mulier: adhuc em̄ igniculus in me viuit: tolle palliū. Et ergo nō solum debēt fugere p̄sentia corpalem: s̄ etia p̄sentia int̄cionalē: vana de eis cogitatio. Exemplū ptz in beato Arsenio: q̄ mulierī nobili roganti: vt sui memoriā haberet in oronibus suis. R̄ndit. Ego oro deus vt deleat memoriā tui de corde meo. Et quādo quis nō potest vitare p̄sentia eius: v̄ aspectum: saltem euitet contactū: quia caro mulierū ignis est. Unde ap̄ls. j. ad Corinth. vij. Bonū est inquit homini mulierē non tangere. Propter fornicationē autem vnusquisq̄ suaz vxorē habeat: et vnaqueq̄ suum virum habeat. Vxori vir debitū reddat: similiter autē et vxor viro r̄c. Quid exemplū patet in Leone papa: cuius manum dum quedam matrona osculata fuisset: tam vehemēs tentatio carnis in eo insurrexit: vt sibi manū amputaret. Que postea per beatam virginē ei est restituta: vt dicit Martin⁹ in cronica sua: et habēt etiā in passionali. Discant ergo q̄ periculosum sit mulieribus ingredi claustra religiosoz: et periculosum sit viris claustra monialiu: q̄ debent continēter viuere ingredi. Ideo dicitur ex de vita et honesta. c. Monasteria sanctimonialiu si quisq̄ cleric⁹ sine manifesta nec nō rationabili causa frequenter p̄sumpserit: per episcopū arceatur. Et si non destiterit: ab officio ecclesiastico reddatur immunis. Si layci: ex cōmunicacioni subdanf. Tertio debent carnem suā ma-

cerare per ieiuniū et subtractionē alimentozū. Propter q̄d Aug. in regula p̄cipit dicens. Carnē vestrā domate ieiunijs et abstinentia esce et potus: quantū valitudo p̄mittit. Signanter ait. Domate: quia vt ait Hieronymus. Nil sic inflammat corpora nostra et titillat membra genitalia: sicut indigestus cibus et potus: quia venter mero estuans: cito spumat in libidinem: propter quod sancti patres artissima ieiunia seruaerunt. Sicut legit in vitasp̄atrū de Haylarione: q̄ quinq̄ caricis in die fuit p̄tentus et aquā bibit. Itē de beato Nicolao de toletino legit: q̄ infra triginta annos nunq̄ carnes: oua: pisces aut aliqua pingua aut lactinia manducauit. Et nō solum debet se castigare cū ieiunijs: sed etiā cū vigilijs et disciplinis et p̄ aspitatē vestitū et duriciē strati et p̄ plagas verberū et h̄mōi. Exēplo apli qui sentitēs stimulū carnis. j. ad Cor. ix. Castigo inquit corpus meū et in seruitutem redigo. Itē idē ptz in b̄to Hieronymo qui grauit̄ vexabat passione stimuli carnis: ita vt diceret in epistola ad Eustochiū Quotiens ego ipse in heremo constitutus: putabā me romanis interesse delicijs: scorpionū et ferarum tñ socius sepe choris intereram puellarū. Pallebāt ora ieiunijs: et mēs desiderijs estuabat. In frigido corpore sola libidiniū incendia bulliebant. Aliud exemplum patet in ipso beato Benedicto: qui cum ex recordatione cuiusdā femine quā aliquādo viderat instinctu diaboli tentationis igne inflamatus esset proiecit se nudum in viticarū et spinarū et vepium densa fructecta: et se in illis spinarū aculeis et viticarum incendijs tamdiu volutabat: donec ex eis toto corpore vulneratus exiit Et sic per cutis vulnera eduxit a corpore vulnus mentis. Aliud exemplum in vitasp̄atrū dicit de quodam solitario. Apud quē cum quedaz mulier hospitata esset de nocte: et diabolus stimulare cor eius in eā ipse accensa lucerna mittebat digitum suū in lucernā. Quē cum accendisset ardorem non sentiebat propter nimia flammā cōcupiscentie carnalis. Et ita vsq̄ mane faciēs incendit omnes digitos suos: et sic mansit immaculatus: debet etiam in hora tentatō-

Societ. Jesu Paderborna